

Anasayfa (<http://kitap.radikal.com.tr/>) > Haber (/haber) > "Sermaye gerçekten el değiştirseydi bu gerilim olmazdı"

"Sermaye gerçekten el değiştirseydi bu gerilim olmazdı"

Türkiye'de Yeni Kapitalizm kitabında Osman Savaşkan ile birlikte AKP dönemini inceleyen Prof. Dr. Ayşe Buğra: "Türkiye'de farklı kapitalist toplum projeleri aynı anda yer alıyor. Ekonomik model anlayışları, iktidarla olan ilişkilerine göre değişiyor."



FOTOĞRAF: MUHSIN AKGÜN

Tweetle 10

+1 0

(/Preview/413776-yazdir)

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Ayşe Buğra, Araştırma Görevlisi Osman Savaşkan ile birlikte hazırladığı yeni kitabı **Türkiye'de Yeni Kapitalizm: Siyaset, Din ve İş Dünyası**'nda Ak Parti döneminde sermaye grupları arasında ortaya çıkan gerilimi inceliyor. Kitap, 1980 sonrası Türkiye'de kapitalizmdeki değişimin siyaset, ekonomi ve topluma yansımaları ele alıyor. Özellikle son on iki yılda Ak Parti iktidarıyla bu değişimin hangi boyutları geldiğini inceliyor. Bu çalışmanın dikkat çeken yönü farklı sermaye grupları ve bu grupların örgütlendiği işadamları dernekleriyle iktidar arasındaki yakınlık ve gerilimleri somut olgular üzerinden analiz etmesi. "Yeni Türkiye", "muhafazakâr burjuvazi", "sermayenin el değiştirmesi" gibi tartışmalar bakımından da kitap çok önemli bir sosyo-ekonomik çerçeve sunan kitabı **Prof. Dr. Ayşe Buğra** ile konuştuk.

Türkiye'de "yeni kapitalizm" derken neyi kastediyorsunuz?

Yeni kapitalizm sözünü sadece Türkiye'de neyin değiştiğini açıklamak için kullanmıyoruz. Bütün dünyada 1970'lerin sonundan itibaren büyük bir değişim yaşandı. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen aşağı yukarı otuz yıllık dönemin kapitalist düzeniyle 1980 sonrasında ortaya çıkan kapitalist düzen epeyce farklı. Yani kapitalizmi tarihsel olarak değişen, toplumdan topluma farklılıklar gösteren bir sosyo-ekonomik düzen olarak ele alıyoruz. Bu kitapta incelediğimiz şey de, kapitalizmin 1980 sonrasında geçirdiği dönüşümün Türkiye'deki yansımaları. Bu dönüşümü tanımlayan unsurlar arasında, küresel düzeyde gözlemlenebilen üç değişim önemli görünüyor.

Birinci değişim, devlet-toplum ilişkileriyle ilgili. Artık devlet nerede bitiyor, özel sektör nerede başlıyor, sivil toplumun sınırları nedir, bunları net göremiyoruz. Ekonomide kamu sektörüyle özel sektör arasındaki ortaklıklar, sosyal ve siyasi alanda devlet-sivil toplum işbirlikleri gibi olgular önem kazanmış durumda. İkinci değişim, üretim biçimi ve işletme organizasyonu ile ilgili. "Fordist" kavramını kullanarak tarif ettiğimiz üretim tarzı içindeki büyük, bürokratik biçimde yönetilen işletmelerin yerini bugün daha küçük üretim birimleri ve daha esnek ilişkiler aldı. Üçüncü gözlemimiz kültürle ilgili. Dinin toplum içindeki yerinin önemi, bütün dünyada, yirminci yüzyılın ilk üç çeyreğine göre, ciddi biçimde arttı.

Peki tüm bu değişim, Ak Parti iktidarı döneminde nasıl bir biçim aldı? Yani bu son on iki yılda dünyadaki değişime bakıldığında Türkiye nerede birleşiyor, nerede ayrılıyor?

Türkiye'de önemli sermaye gruplarının ortaya çıkış süreçleri, bugün için çok önemli. Çünkü bu tarihsel gelişmenin ve süreçlerin niteliği, hem siyasi karar alıcıların tavrını belirliyor, hem de işadamlarının siyasi yetkililerden beklentilerini biçimlendiriyor. Ben 1980lerin sonu 1990ların başında devletle işadamları arasındaki ilişkiler üzerine araştırma yaparken bu konuyla pek

TÜM YAZILAR (/makaleler/) TÜM KİTAPLAR (/kitaplar/) BİZE YAZIN (/bizelyazin/)

Yazı Ara

Kitap Ara

facebook.com/radikalkitap

(<https://www.facebook.com/radikalkitap/>)

@Radikal_Kitap (https://twitter.com/Radikal_Kitap/)



(<http://app.medyanetads.com/redirect?ciid=481877&tid=5412&lid=0&led=0&url=http%3A%2F%2Fur218426-24628>)

Hangi bilimkurgu yazarısınız?



Dört ustadın hangisisiniz?

Bu haftaki testimiz, hangi bilimkurgu yazarı olabileceğinizi kurgulamaya çalışıyor. Hadi buyrun...

TESTE BAŞLA

(/test/hangi-

ÇOK OKUNANLAR

Bilimkurgu-

yazarısınız-9)



(../makale/haber/trendeki-yabancilar-yeniden-413863)

Trendeki Yabancılar yeniden...

(../makale/haber/trendeki-yabancilar-yeniden-413863)



(../makale/haber/direnince-memed-413955)

Diren İnce Memed!

(../makale/haber/direnince-memed-413955)



(../makale/haber/yeni-saldirilardan-endise-ediyorum-413856)

"Yeni saldırılardan endişe ediyorum"

(../makale/haber/yeni-saldirilardan-endise-ediyorum-413856)

ilgilenilmeyordu. Bir araştırmacı için de gayet şanslı bir dönemdi çünkü bugünden çok farklı olarak işadamları konuşmak istiyor ve konuşmaktan korkmuyordu. O araştırmaya dayanan Devlet ve İşadamları kitabımda, Cumhuriyet döneminde siyaseten destekli bir sermaye birikimi süreci yaşanmış olduğunu, devlet desteğiyle gelişmiş olan büyük iş adamlarının 1980'lerde artık sermaye birikimi süreçlerini ve şirketlerinin kurumsallaşmasını tamamlamış olarak karar süreçlerinde daha çok söz sahibi olmak talebiyle ortaya çıktıklarını anlatmıştım.

Son yıllarda iktidarla yakın ilişkiler içinde gelişen yeni büyük sermaye grupları ortaya çıkıyor. Bu noktada insanın aklına "acaba tarih tekerrür mü ediyor?" sorusu geliyor. Bugün iş dünyasında eski yaşananları hatırlatan bir süreçle karşı karşıya olduğumuz doğru. Ama bence tarih tekerrür etmiyor.

Siyasi desteğin niteliği ve sermaye birikim sürecinin hangi sektörlerde olduğu konusunda tarihsel farklar var. Eskiden sermaye birikimi süreci gümrük tarifeleri ve kotalarla korunmuş bir ekonomide yer alıyordu. İthalat kotaları, döviz tahsisleri önemliydi, ayrıca KİT'lerin sağladığı ucuz girdi imkânları mevcuttu. Bugün sermaye birikiminin büyük kısmı imalat sanayiinde gerçekleşmiyor ama kamu ihaleleri işadamları için hâlâ önemli. Madenlerde ve özellikle enerji sektöründeki özelleştirmeler hükümetin bu alanlarda oynadığı rolü azaltmıyor. Tahsis ve denetim süreçleri, siyasi yetkililerle özel sektör arasındaki ilişkinin sürdüğü ve işadamları için önemli olmaya devam ettiği süreçler. Bugün, sağlıkta olduğu gibi, özel sektörün önemli bir rol oynamaya başladığı bazı alanlarda hizmetlerin finansmanı hâlâ büyük ölçüde kamu kaynaklarıyla karşılanıyor. Bu da daha önce değindiğim kamu sektörüyle özel sektör arasındaki sınırların muğlaklaşmasının bir örneği.

Partikülarizm, yani partikülizm ilişkilerinin her alanı belirlemesi Türkiye'de bugün daha belirleyici değil mi?

Evet çok belirleyici. Ama eskiden de partikülarizm vardı. Cumhuriyet döneminde büyük iş adamlarının siyasi yetkililerle partikülarist ilişkiler içinde gelişmiş olmaları, bugün hükümetle ayrıcalıklı ilişkiler içinde zenginleşmekte olan işadamlarına belirli bir meşruiyet zemini sağlayabiliyor. Hükümete yakın sermaye grupları arasındaki ilişkilerin sorunsallaştırılması, "Eskiden de böyleydi. O zaman başka hükümetler bugünün yerleşik sermaye gruplarına bu şekilde davrandı, şimdi sıra bizde" denilerek, veya demeye getirilerek, bir kenara itilebiliyor. Ama burada sözünü ettiğim ilişkiler, açık yolsuzluk durumlarından farklı tabii.

Yani yeni bir burjuvazi mi ortaya çıkıyor. Ya da son dönemlerde çok sık tartışıldığı gibi sermaye gerçekten el mi değiştiriyor?

Bugün Cumhuriyet dönemi boyunca gelişmiş ve çok güçlenmiş bir sermaye kesimi var. Ama bir de iktidarla ayrıcalıklı ilişkiler içinde zenginleşmekte olan yeni bir sermaye kesimi var. İktidarla eski, yerleşik burjuvazinin ilişkileri çok iyi gitmediği zaman "Bitaraf olan bertaraf olur" gibi ifadeler kullanılabilir, ama bu o kadar kolay değil çünkü bertaraf edilecek olan kesimin rekabet gücünü azımsamak mümkün değil. Zaten eğer sermayenin el değiştirmesi kolayca gerçekleşebilecek bir şey olsaydı, bugün içinde bulunduğumuz gerginlikler de bu denli yoğun yaşanmazdı.

Refah Partisi döneminde bariz olarak ortaya çıkan "laik/anti-laik" kutuplaşmasından çok daha farklı ve derin bir gerilimle, ayrışma ile karşı karşıyayız...

Bahsettiğiniz kutuplaşmanın iş dünyasında yansımaları olduğunu görebiliyoruz. Bugün Türkiye'de, siyasi İslam geleneğinden gelmiş bir iktidarla siyasi İslam'ın yükselme süreci içinde gelişen bir işadamları kesimi, sermaye grupları var. Bunun yanında bir de sermaye birikimini ve kurumsallaşmasını tamamlamış bir burjuvazi var. Böyle bir ortamda, siyasi çıkarlarla ekonomik çıkarlar kolayca birbirinden ayrılmıyor. Bu yüzden de iş dünyasının farklı kesimleri farklı kapitalist toplum modellerini benimseyip savunabiliyorlar.

Mesela TÜSİAD'ın temsil ettiği işadamları grubu AB konusunda ısrarcı. Çünkü kurallı bir kapitalist gelişme modeli istiyor. Özel mülkiyetin korunduğu, devlet müdahalesinin sınırlarının belli olduğu bir ortam talep ediyor. Keyfi müdahale istemiyor. Neden? Çünkü sermaye birikimini, kurumsal gelişmesini tamamlamış. Şimdi asli amaç olarak bunu korumak ve geliştirmeyi hedef koymuş. O nedenle hukuk devleti diye ısrar ediyor. Bu hedeflerle uyumlu olduğu için ve gelişmiş pazarlarda rekabet edebilecek gücü olduğu için, uluslararası ilişkilerde gelişmiş Batı ülkeleriyle ilişkileri önemsiyor. Gelişmiş Batı ülkelerindeki sanayi ilişkileri çerçevesine aşağı yukarı uyan bir işçi hakları manzumesine de bu nedenle şiddetle karşı çıkmıyor. Bu yönelim, onların ekonomik çıkarlarıyla örtüşüyor.

Oysa siyasi iktidarla iyi ilişkiler içinde sermaye birikimini sürdüren yeni girişimciler için yararlandıkları siyasi destek gayet önemli. Dolayısıyla ekonomiye siyasi müdahalenin yasal ve bürokratik kurullarla kısıtlandığı bir kapitalist gelişme modeline sıcak bakmıyorlar. Rekabet güçleri de çoğu zaman gelişmiş ülkelerde iş yapmaya müsait değil. Dolayısıyla yüzlerinin Batı'ya çevrili olmaması ekonomik çıkarlarıyla uyumlu.

Yani gördüğümüz şey, sektörel veya ölçüğe ilişkin değil, şirketlerin ne zaman kurulduğuna ve şu anda iktidarla olan ilişkilerinin niteliğine bağlı bir farklılık.



(../makale/haber/en-onemlisi-turkce-baski-413857)

"En önemlisi Türkçe baskı"

(../makale/haber/en-onemlisi-turkce-baski-413857)

Yaşananlara bakınca farklı kapitalist toplum modellerinden birinin başat hale gelmeye başladığına mı tanık oluyoruz? Bu gerilim nasıl biter?

Bütün sermaye grupları, bu modellerden birinin başat hale geldiğini kabul edebilir, bunu kabul ederek devam edebilir veya kendilerini emekli edebilirler. Tam bir biat zorla ve hatta bir rejim değişikliği ile de gerçekleşebilir. Yaptığım görüşmelerde, konuşmalarda bana hep "Bu gerilim sürebilir mi?" diye soruluyor. Baktığınız zaman gerçekten de sürdürülmesi zor görünüyor. Bu kadar gerginliğin içinde ne kadar yaşayabiliriz? Ya da iş dünyası bu gerginliği ne kadar daha kaldırabilir? Ama şu da var, dünyada sürdürülemez denilen pek çok durumun uzun süre devam ettiğini biliyoruz.

Şu anda bana enteresan gelen şey uzun vadede ne olacağından ziyade, bu gerginliğin kendisi. Bu enteresan bir gerginlik çünkü kapitalizm, burjuvazi vb. dediğimiz şeylerin hep aynı anlama gelen ya da homojen nitelikli şeyler olmadığını gösteriyor. Benim asıl ilgimi çeken, bugün Türkiye'de birbirinden farklı kapitalist toplum projelerinin aynı anda yer alması.

Bu durumda "eski Türkiye-yeni Türkiye" ayrımı ekonomik bir yere de oturuyor mu? Yoksa sadece siyasal bir söylem mi?

"Yeni Türkiye" kavramı, "yükselen ekonomiler" denen geç sanayileşmiş ülkelerin, Batı'ya meydana okumaya başladıkları, ya da en azından bu doğrultuda gözlemlerin yapıldığı, bir dönemde ortaya çıkan bir kavram. Ama bugün dünya konjonktürünün değişmeye başladığını, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin yükselme sürecinin geleceği konusunda soru işaretlerinin ortaya çıktığını görüyoruz. Tabii bir de, bizim kitapta ele almadığımız, radikal İslam olgusunun uluslararası ilişkilere yansısıyla ilgili gelişmeler var. Bütün bunlar, "Yeni Türkiye" kavramının içeriğinde bazı değişikliklere yol açabilir.

Şöyle bir kaygı da var. Türkiye dünyadan kopuyor. Sizin çizdiğiniz çerçeveye bakılınca pek çok farklı ülkede de böyle bir değişim yaşanıyor diye anladım.

Liberal demokratik bir modelle yönetilmeyen otoriter ülkelerin bazı ekonomik başarılarının, yeni bir modelin ortaya çıktığı şeklinde yorumlandığı bir dönemden geçtik, ya da geçmeye devam ediyoruz. Türkiye'de bu model birçok insana çekici geldi. "Batı'yı bir kenara bırakalım biz kendimize uygun bir modelle gelişmeye devam edelim" denildi. Bu AKP iktidarı çizgisiyle uyumlu bir bakıştı. Ama durum farklılaşıyor. Gelişmekte olan ülkelerde sıkıntılar yaşanıyor, bugün "Batı ekonomileri krizde diğerleri iyi durumda" denilemez. Bunun Türkiye'de de artan veya şekil değiştiren gerilimlere yol açması şaşırtıcı olmaz.

Kitabınızda dinin bir ilişki sermayesi haline geldiğine dair özel bir vurgunuz var. Bu yeni bir durum mu?

Aslında Refah Partisi döneminde net olarak ortaya çıkmış bir durum. MÜSİAD'ın kuruluşu o dönemde. Milli Selamet Partisi döneminde ise bu o kadar açık değil. Bugün büyük işadamları ile iktidar arasındaki ilişkiye baktığınızda, din o kadar belirleyici bir unsur olarak ortaya çıkmıyor. Dini kimliğe yapılan referanslar, asıl daha küçük ve orta boy işletmeler arasındaki ilişkilerde, onlarla büyük sermaye arasındaki ilişkilerde belirgin rol oynayabiliyor. Bu referanslar onların arasında ortak dünya görüşüne dayanan bir birlik sağlamak ve onları siyasal İslamın tabanında birlikte tutmak amacıyla hizmet ediyor.

Gülen Cemaati ile hükümet arasındaki derin kırılmanın ekonomik bir temeli var mı?

İş dünyasında bir kırılmanın ipuçları önceden vardı aslında. Gülen hareketine yakın olduğu söylenen TUSKON, her zaman ASKON ve MÜSİAD'la aynı çizgide hareket etmiyordu. Gülen hareketinin dışlayıcı bir yapı oluşturduğuna dair eleştiriler vardı. Paylaşılan dini kimliğe yapılan vurgu ve "hepimiz Müslümanız, zamanında otoriter laikler tarafından hepimiz dışlandık" söylemi, bu gerilimleri bir dereceye kadar kontrol altında tutuyor, ama ortadan kaldırmıyordu. Gerilimin ekonomik temelini ise tam bilemiyorum. Zaten TUSKON'un yapısı, konfederasyona üye dernekler ve onların temsil ettiği şirketler hakkında pek düzgün bilgi edinemedim.

Türkiye'de Yeni Kapitalizm
Ayşe Buğra, Osman Savaşkan
İletişim Yayınları
2014, 296 sayfa, 22,8 TL.



[Giriş Yap](#)

[Takip Et](#)

[Takip et](#)

[Künye \(http://www.radikal.com.tr/kunye/\)](http://www.radikal.com.tr/kunye/) | [Reklamlar \(http://www.medyanet.com.tr/\)](http://www.medyanet.com.tr/)

[İlan \(http://ilan.radikal.com.tr/\)](http://ilan.radikal.com.tr/) | [Son Dakika Haber \(http://www.radikal.com.tr/\)](http://www.radikal.com.tr/)

[Haberler \(http://www.radikal.com.tr/\)](http://www.radikal.com.tr/) | [Haber \(http://www.radikal.com.tr/\)](http://www.radikal.com.tr/)

[Radikal e-Bülten'e üye olun!](#)

[Kayıt OL](#)

[Bize Ulaşın \(http://www.radikal.com.tr/iletisim/\)](http://www.radikal.com.tr/iletisim/)

[Üye Olun](#)

[Android Uygulama](#)

[iPhone Uygulama](#)

[İnternete ilan ver](#)

[RSS](http://www.radikal.com.tr/rss/)

[SSS \(http://www.radikal.com.tr/\)](http://www.radikal.com.tr/)

[Android Uygulama](http://www.radikal.com.tr/)

[iPhone Uygulama](http://www.radikal.com.tr/)

[İnternete ilan ver](http://www.radikal.com.tr/)

[RSS](http://www.radikal.com.tr/)

[SSS \(http://www.radikal.com.tr/\)](http://www.radikal.com.tr/)

[Android Uygulama](http://www.radikal.com.tr/)

[iPhone Uygulama](http://www.radikal.com.tr/)

[İnternete ilan ver](http://www.radikal.com.tr/)

[RSS](http://www.radikal.com.tr/)